

Kris inom högskoleväsendet

I stora delar av västvärlden talar man sedan några år tillbaka om den högre utbildningens kris. Inte bara i vårt land är företrädare för universitet och högskolor pessimistiska om framtiden. Men medan man i andra länder hänför de aktuella bekymren till faktorer utanför själva utbildningsväsendet – främst utbildningsexplosionen, social oro och statsfinansiella svårigheter – är det i Sverige politikerna och utbildningsadministratörernas medvetna ingrepp i regelsystemet som skapat dagens situation, präglad av administrativt kaos och de närmast berörda apati.

Som en följd av reformerna inom skolväsendet fick vi mot slutet av 1960-talet en kraftig press på universitet och högskolor. De högskolestuderande blev en betydande del av varje årskull ungdomar från att tidigare ha utgjort en liten rännil vid sidan av den stora huvudströmmen från skolan till arbetsmarknaden. Den flodvåg som under dessa år sköljde igenom universiteten gav också upphov till en rad fenomen på både utbildningsområdet och arbetsmarknaden, som skulle visa sig svårbemästrade: arbetslöshet bland nyexaminerade akademiker, lönedepressning i intellektuella yrken, en dold arbetslöshet vid lärosätena, bla i form av tusentals forskarstudenter utan talanger och framtidsutsikter. När den kvantitativa expansionen av den högre utbildningen så småningom upphörde, var den akademiska ålderspyramiden maximalt ofördelaktig för dem som stod närmast i tur att söka tjänster. Innehavarna av olika lärar- och forskartjänster har i många fall ytterligare flera decennier kvar till pensionsåldern, och

avancemangsmöjligheterna för de yngsta ter sig minimala.

Det finns således en rad faktorer, som sedan utan politiska ingrepp förklarar mycket av dagens olust inom universitets- och högskolevärlden. Men om det är något som det myckna reformerandet av högskolan lyckats åstadkomma, så är det att försvåra och fördröja en normalisering.

Största skulden bär härvidlag de regler om antagning till högskolan som infördes 1977. I och med detta avslutades en utveckling, som pågått sedan mitten av 1960-talet och som huvudsakligen syftat till att vidga möjligheterna till högskolestudier för vuxna utan studentexamen eller motsvarande.

När processen påbörjades var situationen väsentligt annorlunda än i dag. Vi hade ute i arbetslivet ett stort antal vuxna människor, som hade både kapacitet och intresse för högre studier men som av olika skäl aldrig fått möjlighet att genomgå gymnasium. Med gällande behörighetsregler var de utestängda från alla former av högre studier. Detta var olyckligt, både ur den enskildes synpunkt och med tanke på de växande utbildningsbehov som näringslivet såg framför sig. Följaktligen gällde det att ändra behörighetsreglerna så att denna kategori studerande kunde få tillträde till högre studier utan mycket tidskrävande utbildningskomplettering fram till fullständig studentexamen.

Men det stannade inte vid detta. Successivt förändrades strävandena och inriktades på att överhuvudtaget undanröja alla krav på rimliga förkunskaper. Argumentet att det finns folk i arbetslivet utan gymnasieutbildning men med reella förutsättningar för

högre studier förvrängdes mer och mer, tills budskapet slutligen gick ut på att några års arbetslivserfarenhet *i och för sig* var en både tillräcklig och lämplig grund för högskolestudier.

Reglerna kom att utformas därefter. Följderna har heller inte låtit vänta på sig. Utan att uppenbart tala mot bättre vetande kan ingen i dag förneka den katastrofala standardsänkning som drabbat nästan alla ämnen och utbildningsvägar. Universiteten ägnar sig nu i stor utsträckning åt utminuterig av folkbildande fempoängskurser, samtidigt som de kvalificerade ämnesstudier och den forskning som är de akademiska lärosätenas egentliga uppgift gravt eftersätts.

Det mest groteska inslaget i denna bild är dock de antagningsregler, som nu utestänger stora grupper av välkvalificerade unga studenter från plats i högre utbildning och tvingar dem till flera års arbetslivspraktik innan de kan bli antagna. Vid en lång rad utbildningsvägar, inte minst vid de längsta och mest eftersökta, tas nu inte mer än 20 procent in direkt efter gymnasieskolan. Övriga får, oavsett hur goda studiemeriter de kan uppvisa, gå omvägen över det saliggörande arbetslivet.

Vad medför detta, sett från allmän samhällssynpunkt?

Det leder till ett starkt ökat tryck på ungdomens arbetsmarknad, som redan är hårt ansträngd genom ungdomsarbetslösheten. Det innebär flera års försening i studierna för stora grupper ungdomar, med risk för tidig familjebildning och därav ökande studiesociala kostnader. Det medför minskad effektivitet i studierna för de genomsnittligt

äldre studenterna, eftersom den som är tyngd av hushålls- och barnpassningsbekymmer hinner mindre än den som odelat kan ägna sig åt sina studier. Det förkortar den genomsnittliga yrkesverksamma perioden, särskilt för dem som har de längsta och dyraste studierna (läkarna) och samtidigt fått den högsta genomsnittliga antagningsåldern (nu c:a 30 år!) och äventyrar därtill rekryteringen av nya forskare.

Av alla högskolereformens skadeverkningar – och de är inte få – är nog antagningsreglernas effekter den värsta. Att unga, väl kvalificerade studerande som just gått ut gymnasiet inte skall få använda sina bästa och friaste år kring tjuogoårsåldern till det de själva vill och är lämpade för, nämligen högskolestudier, är ett så upprörande förhållande att det borde föranleda en massiv proteströrelse från både student- och universitetshåll. Utomlands frågar man sig hur Sverige har råd med en misshushållning av det slaget. Svaret är naturligtvis att vi inte alls har råd, ja att vi inte ens har råd att invänta den utvärdering av högskolereformen som man hittills hänvisat till.

Men åtminstone de mer ansvarskännande utbildningspolitikerna börjar nu få kalla fötter. Således har utbildningsminister Wikström gjort uttalanden som tyder på att han personligen är beredd att vidta snara förändringar i antagningssystemet. Men det krävs ett starkt opinionsmässigt stöd om socialdemokraternas och centerns välkända avoghet mot traditionella högskolestuderande skall kunna brytas och en parlamentarisk majoritet skapas för den nödvändiga omprövningen.